

ДО ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Актуальність теми визначається концептуальними положеннями Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті щодо мовної освіти громадян, реалізація яких повинна забезпечити вільне володіння державною мовою, з властивими їй національно-культурними і світоглядними пріоритетами особистості. У всі часи в різних народів цінувалися люди з високою культурою, здатні відстоювати свою точку зору, говорити просто, логічно, доступно, лаконічно, але в той же час упевнено. Сьогодні вміння вести діалог, дискусію, презентацію, викликати певні емоції, бажання висловлюватися цінується високо і є необхідною якістю культурної сучасної особистості, зокрема випускників загальноосвітніх шкіл.

У нових соціальних і економічних умовах розвитку державності зростає значення і вимоги до формування соціально-активної, культурної та духовно багатой особистості. Однією із основних умов цього процесу є набуття випускниками вмінь і навичок вільно і грамотно володіти рідною мовою. Не володіючи досконало багатством рідної мови, громадянин буде неспроможним розвинути свою думку, оформити діловий документ, грамотно і переконливо представити виробничі інтереси, а від цього будуть гальмуватись функції, що покладені на нього суспільством.

Метою статті є презентація результатів ефективності використання комунікативних технологій у школі при формуванні комунікативно-мовленневих умінь.

У теорії навчання в останні роки отримали розвиток такі нові напрямки, як: діалогове та контекстне навчання. Серед цих напрямків прослідковується зародження ще одного підходу – це технологічний підхід, який намагається знайти інший підхід до центрального поняття дидактики – навчального процесу. У педагогіці сформувалося поняття "технологія навчання". ЮНЕСКО сформувала таке визначення "Це виявлення принципів та розробка прийомів оптимізації освітнього процесу шляхом аналізу факторів, які підвищують освітню ефективність шляхом конструювання та застосування прийомів і матеріалів, а також через оцінку методів, які застосовуються" [8: 5].

Таким чином, технологія, будучи навчальною системою, охоплює повний цикл навчання – від постановки цілей і конструювання навчального процесу до перевірки та впровадження цієї навчальної системи в навчальних закладах різного типу.

Ми вважаємо за необхідне розглянути зміст комунікативних технологій, які використовуються в сучасній педагогічній практиці Німеччині. Аналіз останніх досліджень і публікацій дає зробити висновки, що у вітчизняній методиці дослідження, присвячені вивченню сутності та змісту сучасних європейських комунікативних технологій, майже зовсім відсутні. Але ключове поняття "комунікативна технологія" не є новим у педагогічній літературі. Характеристику цього поняття можна знайти у працях С. Пасова, І. Зимньої, В. Костомарова, А. Акішиної та у інших учених.

А. Акішина проаналізував принцип комунікативності у навчальному процесі, зазначила, що категорія комунікативності характеризується саме виявленням об'єктивних взаємних зв'язків мови та культури, визначенням конструкторних цілей оволодіння різними категоріями тих, хто навчається російської мови, як засобом спілкування, задоволенням комунікативних потреб [1: 25-26].

Е. Пасов розробив концепцію комунікативної іншомовної освіти, в якій розглядає комунікативність у двох ракурсах: теоретичному як категорія (поняття) і практичному (як технологія). Комунікативність розглядає як пояснювальний принцип побудови освітнього процесу. У другому ракурсі автор концепції трактує комунікативність як "технологію освіти, в процесі якої постійно дотримуються основні параметри (характеристики, якості, властивості) спілкування" [4: 223].

Комунікативність задає стратегію навчання та оволодіння мовою, націлену на встановлення прямих зв'язків, які зміцнюють нові способи висловлення думки, на включення тих, хто навчається, у ту "мовну картину дійсності", що властива носію мови, яка вивчається.

Отже, технології комунікативного навчання є технологіями розвитку та формування комунікативної компетенції, які забезпечують необхідні умови для активізації пізнавальної та мовленнєвої діяльності кожного учня, надають можливість осмислити новий мовний матеріал, набути достатню мовну практику для формування необхідних навичок та вмінь. Процес навчання повинен бути подібним процесу комунікації, а саме ґрунтуватися на тому, що процес навчання є моделлю процесу спілкування. Ця модель за основними параметрами адекватна, подібна реальному процесу комунікації.

У процесі навчання необхідно зберегти наступні параметри процесу спілкування: співвідношення спілкування з визначеною комунікативною ситуацією; цілеспрямованість та мотивованість спілкування; партнерські відносини між комунікантами (вчителем та учнем); діяльнісно-мовленнева спрямованість навчального процесу.

У системі середньої освіти Німеччини активно застосовуються комунікативні технології. Усі технології є відкритими системами, тобто легко включають у себе інновації, елементи із інших технологій і систем. Важливе місце надається саме ігровим технологіям. Практика свідчить, що успіх навчання комунікації залежить від мотивованості та реалізації цілей, поставлених перед учнями. Основні фактори, які визначають комунікацію, легко відтворюються в ігровій ситуації завдяки моменту умовності. За допомогою гри створюється атмосфера вільного спілкування, а мова учнів оцінюється за комунікативним ефектом: учень упорався із завданням і отримує позитивну оцінку, якщо досяг поставленої мети засобами мови, що вивчається.

Традиційно вітчизняні вчені за характером педагогічного процесу виділяють такі ігри: 1) ігри, які навчають; тренувальні, контролюючі; 2) пізнавальні, виховні, розвиваючі; 3) репродуктивні, продуктивні, творчі; 4) комунікативні, діагностичні, психотехнічні.

Для формування комунікативно-мовленневих умінь учнів, на думку методиста з Німеччини, Ганни Шпір, доцільно

застосовувати такі види ігор: розмовні ігри, ігри – діалоги, ігри – ланцюжки, ігри – пантоміми, вікторини, настільні ігри, ігри на запам'ятовування, ігри в доміно, ігри з сигналами, які мають певні структурні особливості (постановка цілей, планування, реалізація цілей, аналіз результатів). Розглянемо їх.

Головною ознакою педагогічної гри є чітко сформульована ціль навчання та відповідний їй педагогічний результат. При виборі гри повинні враховуватися такі критерії: мета гри; навик, який розвиває гра; афективні переваги гри; чіткі правила гри; час, необхідний для гри; час, необхідний для роз'яснення правил гри; вік учасників гри, їх рівень.

Дані досліджень свідчать про те, що ті учні, хто навчається засобами ігрових технологій, краще сприймають і засвоюють матеріал за умов їх високої інтелектуальної залученості та врахування концептуальних основ ігрових технологій, тобто ігрові технології є ефективним шляхом, який сприяє навчанню.

Зазначимо, що концептуальними основами ігрових технологій є: психологічні механізми ігрової діяльності, що спираються на фундаментальні потреби особистості і самовираження, самоствердження, самовизначення, самореалізації; гра – форма психогенної поведінки; гра – простір "внутрішньої соціалізації", засіб засвоєння соціальних установок; гра – свобода особистості в уявленні; особлива роль відведена діяльності, яка має для кожного віку свій сенс [7: 10].

У системі середньої школи Німеччини при формуванні комунікативно-мовленнєвих умінь учнів провідною є технологія кооперативного навчання, яка з'явилася в Британії, але перші майстер-класи були проведені в Берліні у 2001 році. Високих результатів можна досягти в тому випадку, коли навчання проводиться систематично, правильно формулюються цілі заняття, а також матеріально-технічно та методично забезпечений процес навчання.

Вважаємо за доцільно представити переваги кооперативного навчання: виховання позитивного ставлення до навчання; розвиток мисленнєвих здібностей, допомога учням у формуванні особистої думки та аргументуванні її в процесі дискусії; розвиток здатності до усної комунікації; підвищення соціальної активності; навчання розуміти, слухати інших, а також довіряти, створюючи атмосферу співпраці; формування почуття відповідальності перед однокласниками; навчання самостійній діяльності та конструюванню висновків.

Різновиди кооперативного навчання можуть відрізнятися одні від одних за окремими елементами, наприклад, за структурою кооперативного уроку, особливостями групової оцінки, співвідношенням індивідуальної та групової навчально-пізнавальної діяльності і т.д.

Особливостями технології кооперативного навчання є навчання в малих групах, де учні розподіляються на декілька малих груп і діють за інструкцією, яка спеціально розроблена для них викладачем. Кожен з них працює над своєю частиною завдання до повного розуміння питання, що вивчається, та завершення роботи над ним. Наступним кроком учнів є обмін знахідками, тобто робота кожного є важливою та суттєвою для роботи всіх інших, оскільки без неї завдання не будуть уважатись виконаними.

Найбільш популярний метод кооперативного навчання – "Apollo-Technik", схема організації якого подано на рис. 1. За допомогою "Apollo-Technik" можна скласти правила, що є необхідними для спільної праці, а саме правила поведінки на уроці, на перерві, на екскурсії. "У зв'язку з загальним обговоренням та затвердженням правил, які створені тими, що навчаються спільно, на заняттях можуть обговорюватися демократичні методи та концепти, такі, як суспільна думка, закони та санкції. У даній ситуації це не абстрактні поняття, це поняття, які створені самостійно у спільній праці за конкретною темою [Sliwka]" [8: 15].

Організація "Apollo-Technik" відбувається за кроками. Перший крок: учні пишуть на аркуші ідеї з організації спільної роботи чи навчання, працюють у парах. Загальні думки формуються в одне загальне правило, а індивідуальні думки виписуються на окремий аркуш.

Наступний крок: триває робота в групах по 4 особи в кожній. Повторюється алгоритм першого кроку: загальні думки, з якими всі згодні, зводяться воедино, а індивідуальні виписуються на окремий аркуш. І останнім є третій крок: учні узагальнюють результати своєї роботи, потім дискутують за правилами, які записані на окремий аркуш. У результаті дискусії ці правила можуть бути приєднані до загальних правил чи сформульовані в позицію меншості.

Отже, технології кооперативного навчання можуть використовуватись у дистанційному режимі, оскільки у цьому випадку можливе отримання завдання по електронній пошті або через сайт.

Найбільш популярний у практиці середньої школи Німеччини метод "Markt der Moglichkeiten" включає одночасно елементи кооперативного та ігрового навчання. Схема реалізації може бути подана у такій спосіб: учні працюють у невеликих групах, які сформовані за принципом ABCD (див. рис. 2.). Методика формування груп – ігрова, де кожен вибирає картку, на якій зображена буква, символ і т. ін. Далі продовжується робота в групах над текстами, які запропоновані викладачем (біографії письменників, поетів, характеристика епох). Тексти попередньо розмножуються, кожна група отримує необхідну кількість копій. Учні читають тексти, ставлять запитання одне одному, з'ясовують значення незрозумілих слів. Після опрацювання матеріалу формуються групи за принципом A1,A2,A3,A4, B1,B2,B3,B4, C1,C2,C3,C4 і D1,D2,D3,D4.

1 пара

2 пара

3 пара

4 пара

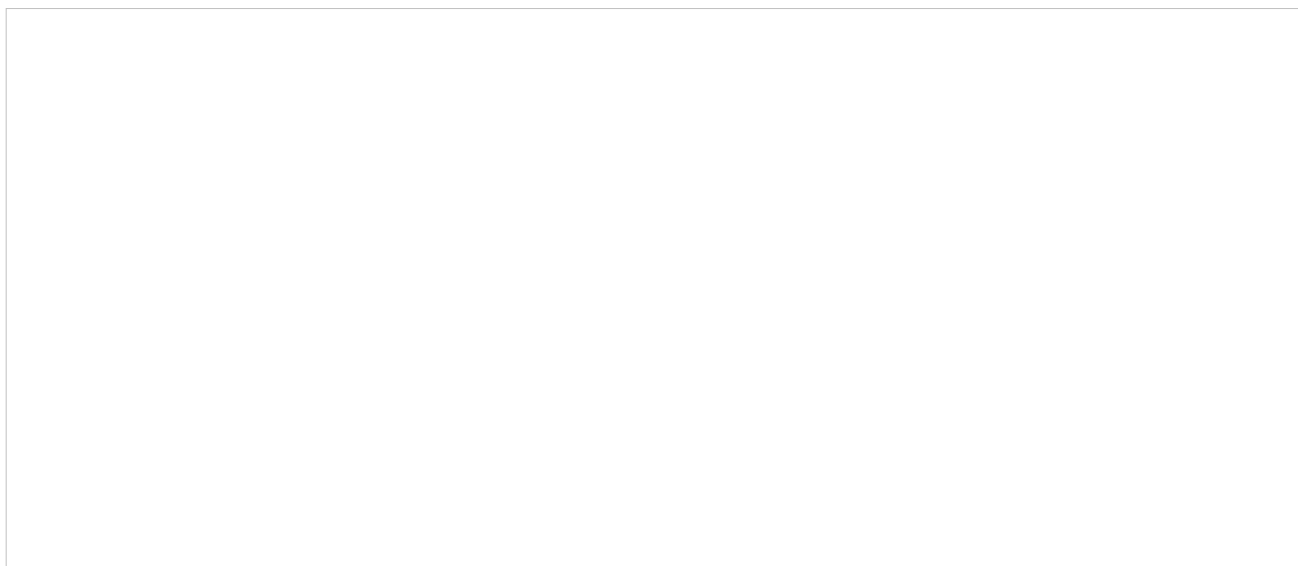

Рис. 1. Схема організації "Apollo-Technik".

Метою зазначеної роботи є презентація матеріалу в новій групі. Учні не лише самі вивчають тему, але і забезпечують її засвоєння настільки, щоб пояснити її іншим учасникам нової сформованої групи. Заключний етап може включати ігрові елементи, а саме – змагання груп. За результатами роботи готуються презентації матеріалу, який вивчали. Виграє та група, чия презентація була кращою. Оцінювання проводиться за порівняльною ознакою.

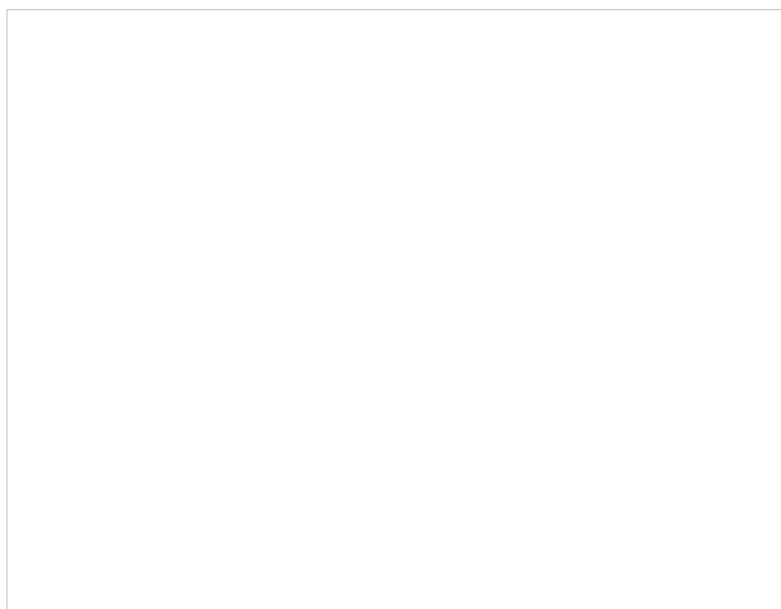

Рис. 2. Схема реалізації методу "Markt der Möglichkeiten"

Для об'єктивного встановлення ефективності використання даних технологій навчання було проведено пілотне дослідження, а саме підсумковий контрольний тест з визначенням рівня комунікативно-мовленнєвих умінь учнів 10 класів ЗОШ №14 м. Одеси.

Порівняльний аналіз результатів тесту експериментальних і контрольних класів засвідчив позитивний вплив запропонованої методики, які подані у табл. 1.

Як бачимо з таблиці, в учнів експериментальних класів відбулися значні позитивні зміни щодо сформованості рівнів комунікативно-мовленнєвих умінь. Так, відтепер високого рівня досягли 23,6% учнів (було тільки 9%), достатнього – 38,6% (було 15,4%) учнів. На середньому рівні залишилося 28,5% (було 48,8%) і на низькому – 9,3% (було 26,8%). Щодо учнів контрольних класів, то на прикінцевому етапі в них також відбулися певні позитивні зміни під впливом навчання, але незначні. Так, високий рівень сформованості рівнів комунікативно-мовленнєвих умінь виявлено в 11,3% учнів (було 9,8%); достатній – у 15,7% (було 12,3%); на середньому рівні залишилося ще 54,9% (було 52,5%) і на низькому – 18,1% (було 25,4%) учнів.

Таблиця 1

Результати тестування сформованості комунікативно-мовленнєвих умінь учнів

Рівень умінь, які сформовані (у %)	Класи			
	Експериментальні		Контрольні	
	До навчання	Після навчання	До навчання	Після навчання
Високий	9,0	23,6	9,8	11,3

Достатній	15,4	38,6	12,3	15,7
Середній	48,8	28,5	52,5	54,9
Низький	26,8	9,3	25,4	18,1

Таким чином, дані дослідження свідчать, що використання комунікативних технологій (ігрових та кооперативних) у процесі формування комунікативно-мовленнєвих умінь є найбільш ефективним шляхом, учні легше сприймають та запам'ятовують матеріал, який вони вивчили за допомогою активного залучення їх до навчального процесу, вміють висловлюватись та будувати діалог, залежно від ситуації, мети та комуні канта, аргументувати та апелювати до думок однокласників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акишина А.А. Учимся учить / А.А. Акишина. – М. : Рус. яз. курсы, 2004. – С.25-26.
2. Азимов Э.Г. Словарь методических терминов : теория и практика преподавания языков / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – СПб. : "Златоуст", 1999. – 472 с.
3. Гузев В.В. Образовательная технология: от приёма до философии/ В.В. Гузев. – М. : Сентябрь, 1996. – 112 с.
4. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологи : [учеб. пособ.] / Г.К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 156 с.
6. Charles C. Bonwell & Tracey E. Sutheland. The active learning continuum: choosing activities to engage students in the classroom/ Active Learning Strategies for the Higher Education. – JATEPress, 1997.- P. 7-19.
7. Grammatikspiele Deutsch (DaF) Ernst Klett Verlag GmbH, Stuttgart, 2007. – с.5.
8. Spier, Anne: Mit Spielen Deutsch lernen. Berlin: Cornelsen Scriptor, 1999. – с.10.
9. S. Musli – Methodenseminar SoSe 2007. – с.15.

Подано до редакції 03.06.09

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются проблемы имплементации современных коммуникативных технологий в практику общеобразовательной средней школы Украины. Предлагаются педагогические технологии развития речи на основе активизации и интенсификации деятельности учащихся средствами игровых и кооперативных технологий.

РЕЗЮМЕ

В статті розглядаються проблеми імплементації сучасних європейських комунікативних технологій розвитку мовлення в практику загальноосвітньої середньої школи України. Пропонуються педагогічні технології розвитку мовлення на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів засобами ігрових та кооперативних технологій.

SUMMARY

The article raises the problem of implementation of modern communicative technologies in the practice of language teaching in secondary schools of Ukraine. The author presents some pedagogical technologies of speech development based on activating and intensifying pupils' activity by means of games and cooperative technologies.

Ключевые слова: имплементация, коммуникативные технологии, активизация, игровые технологии, кооперативное обучение.

Ключові слова: імплементація, комунікативні технології, активізація, ігрові технології, кооперативне навчання.

Keywords: implementation, communicative technologies, activating, games technologies, cooperative studies.